

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷، صفحات ۱۴۷-۱۷۴

نقش انجمن‌های زادگاهی در توسعه روستایی: مطالعه موردی دریانی‌های تهران

مصطفی ازکیا، سید احمد فیروزآبادی، ولی‌اله رستمعلی زاده*

تاریخ دریافت: ۱۳۸۷/۹/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۲/۱۶

چکیده

«انجمن‌های زادگاهی»^(۱) تشکلهای پایدار مهاجرین روستاها و شهرهای مختلف در شهرهای بزرگ‌اند که فرآیندی را برای شکل‌گیری طی کرده‌اند و دارای اهداف خاصی هستند. پژوهش حاضر به بررسی انجمن‌های زادگاهی دریانی‌های تهران و ویژگی‌های آن پرداخته است. این پژوهش با روش کیفی همراه با مصاحبه، مصاحبه گروهی و مشاهده، ویژگی‌های اساسی انجمن‌های زادگاهی، مصادیق انجمن‌های زادگاهی در ایران، تشکلهای دریانی در تهران، و اثرات آنها را بر توسعه روستای دریان را بررسی کرده است. داده‌های مورد نیاز این پژوهش از دریانی‌های ساکن در تهران و روستای دریان گردآوری شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دریانی‌های تهران دارای طیف گسترده‌ای از تشکلهای مذهبی، خیریه‌ای، اقتصادی، حمایتی، عام‌المنفعه و اجتماعی- فرهنگی هستند و به وسیله روابط خویشاوندی و هم‌قومی با هم فعالیت می‌کنند. این انجمن‌ها از لحاظ ویژگی‌های سازمانی شامل ترکیبی از

* به ترتیب استاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران (mazkia@azkia.ir)، استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران (ahmad.firouzabadi@gmail.com)، و کارشناس ارشد مدیریت توسعه (v.rostamalizadeh@gmail.com)

آشنایان و اقوام‌اند که به صورت دموکراتیک رهبران و اعضای اصلی را انتخاب می‌کنند، ظرفیت گسترده‌ای برای همکاری با نهادهای دولتی دارند، و از سابقه‌ای طولانی در فعالیت‌های توسعه‌ای برخوردارند. در نهایت این انجمن‌ها با سرمایه‌گذاری، ایجاد اشتغال، احداث کارخانجات و رسیدگی به امور روستا نقش مهمی در توسعه روستای دریان دارند.

کلید واژه‌ها: انجمن‌های زادگاهی / مهاجران روستایی / دریان (روستا) / توسعه روستایی / دریانی‌های تهران.

***

مقدمه

در ادبیات متعارف مهاجرت، در بسیاری از موارد مهاجرت و به خصوص مهاجرت از روستا به شهر را باعث توسعه نیافتگی روستا و ایجاد مشکلاتی برای شهرها می‌دیدند. توسعه نیافتگی‌ای که بر اساس خروج سرمایه‌های انسانی و مادی از روستا اتفاق می‌افتاد. چنانچه «تاکنون در ادبیات مربوط به مهاجرت در ایران بر اثرات منفی مهاجرت تأکید شده و نقش مهاجران در توسعه نقاط مبدأ مورد غفلت قرار گرفته است» (رضوانی و رجایی، ۱۳۸۶) اما مهاجرت چه در مقیاس داخلی و چه در مقیاس بین‌المللی همیشه ضد توسعه‌ای و دارای پیامدهای منفی نیست. شکلی از مهاجرت که به نهادسازی مهاجران و بازتولید روابط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مبدأ در شهرهای بزرگ می‌انجامد، خروج روستا از عقب‌ماندگی و توسعه روستایی را به دنبال دارد و این چیزی است که به مقوله مهاجرت و مهاجران و نقش آنها در اجتماعات مبدأ شکل جدیدی می‌دهد.

نقش مهاجران در توسعه کشور و اجتماعات زادگاه خود، دارای اهمیتی جدی است. مهاجرانی که در فرآیند توسعه زادگاه خود از نهادها و روابط بهره می‌جویند، شبکه‌ها، انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی را ایجاد می‌کنند و با همدیگر در مقصد و با افراد ساکن در اجتماعات مبدأ روابط اجتماعی برقرار می‌کنند. احساس مسئولیت در امور زادگاه، جریان وجوه ارسالی^(۲) و ارسال بسیاری از مؤلفه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با استفاده از این روابط و نهادها، اثرات توسعه‌ای را در زادگاه به همراه دارد.

شبکه‌هایی که مهاجران ایجاد می‌کنند، در شکل پایدار خود به تدریج تبدیل به انجمن‌ها، نهادها و سازمان‌هایی می‌شود؛ این انجمن‌ها به واسطه سرمایه اجتماعی مستتر در آنها و همچنین مؤلفه‌های تأثیرگذار مهمی همچون: آشنایی، روابط خویشاوندی، هم‌ولایتی و مانند آن، نسبت به وضع عمومی مهاجران و همچنین اجتماع زادگاه خود احساس مسئولیت می‌کنند و عهده‌دار نقشی مهم در توسعه اجتماعات خود می‌شوند. مهاجران اجتماعات مختلف با تشکیل شبکه روابط و شبکه‌های اجتماعی پایا، انجمن‌های داوطلبانه و سازمان‌های مبتنی بر اجتماع و غیره، هم در راه کمک متقابل به همدیگر برای پیشرفت اقتصادی، پیدا کردن کسب‌وکار، مسکن و غیره مؤثرند و هم با فرستادن وجوه ارسالی و سرمایه‌گذاری سهم مهمی در توسعه اجتماعات بومی پیدا می‌کنند. مهاجران همواره در زادگاه خود خویشاوندان، میراث‌ها، علقه‌ها، تمایلاتی دارند که باعث می‌شود وجوهی به اجتماع زادگاه خود ارسال کنند. در مواردی وجوه ارسالی مهاجران به صورت جمعی است و در زمینه‌های عمومی اجتماع زادگاه هزینه می‌شود. سرمایه‌گذاری در ایجاد مؤسسات تولیدی، زیربنایی و عمرانی از دیگر کارهایی است که مهاجران در زادگاه خود انجام می‌دهند و این موجب امتداد علقه‌های مهاجرین به فرزندان‌شان در زادگاه می‌شود.

انجمن زادگاهی مصداق بارز شبکه‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی مهاجران، و از همه مهم‌تر شبکه‌ای قومی، طایفه‌ای، خویشاوندی و مبتنی بر شناخت متقابل و آشنایی (هم‌ولایتی، هم‌شهری) است و می‌توان به درستی آن را تشکل و نهادی پایدار از مهاجران مبادی مختلف در شهرهای بزرگ خواند، که به امور افراد عضو و مهاجران مشتاق است و بر آن است تا نقشی سازنده در توسعه اجتماعات مبدأ و زادگاه ایفا کند. انجمن‌های زادگاهی باید از مکان، اعضا و قوانین ثابت برخوردار باشند. همچنین انتخاب رهبران و اعضای اصلی آنها باید روندی دموکراتیک داشته باشد. انجمن زادگاهی دریانی‌های تهران به عنوان نمونه‌ای از انجمن‌های زادگاهی ایرانی رسماً به ثبت رسیده، دارای اساسنامه است، و روند انتخاب اعضا و رهبران آن به شکل دموکراتیک می‌باشد که در بخش یافته‌ها به آن اشاره شده است.

پیشینه نظری

نظریات شهر و شهرنشینی بیان می‌کنند که شهر سبب فروپاشی مناسبات و پیوندهای نخستین (مانند خویشاوندی و قومیت) و تبدیل آنها به پیوندهای ثانویه (مانند همسایگی و شغلی) می‌شود. اما با نخستین مطالعات شهری در چارچوب مکتب شیکاگو مشخص شد که در شهرها همواره نوعی بازسازی هویت‌های از دست رفته در قالب شبکه‌های همبستگی وجود دارد. پدید آمدن «محله‌های قومی» در شهرهای بزرگ توسعه یافته گویای آن است که هویت‌های قومی و خویشاوندی، ابزاری برای ورود به جامعه بزرگ و فرهنگ غالب و کاهش ضربات فرهنگی ناشی از برخورد مستقیم فرهنگ‌های نابرابر و غریب با یکدیگرند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۹۱-۲۹۲). در ایران نیز در دوره شهر اسلامی، شکل‌گیری محله‌ها عمدتاً بر اساس تعلق‌های قومی، نژادی و خویشاوندی بوده است. اما این امر در شهر مدرن صنعتی تا اندازه زیادی از میان رفته و محلات عموماً بر اساس شکل‌بندی اجتماعی شکل گرفته‌اند. با این حال، تعدادی از محله‌ها به شکل سابق باقی مانده‌اند و می‌توان گفت که نقش چنین محله‌هایی همانند محله‌های مشابهی که مکتب شیکاگو آنها را مطالعه کرده است، برقراری ورودی‌های کمابیش مطمئن به شهر و آماده‌سازی مهاجران برای تداوم زندگی شهری است (همان: ۴۰۲). حتی گاه می‌توان شهرهای بزرگ و محله‌های کاملی از این شهرها را روستا-شهرها یا عشیره-شهرهایی به حساب آورد که در ترکیب اجتماعی-فرهنگی و سازوکارهای درونی خود تا اندازه زیادی روابط موجودیت‌های پیشین (روستایی، کوچندگی) را بازتولید می‌کنند (همان: ۳۲۱). این بازتولید و بازسازی اشکال سنتی خانوار و بازآفرینی اجتماعات سنتی یا شبکه‌های اجتماعی سنتی می‌تواند ابزاری برای رفع مسائل اجتماعی باشد (کاکرین، ۱۳۸۷: ۱۰۵).

بنابراین مهاجران در شهرهای بزرگ به بازسازی روابط و مناسبات نخستین خود در قالب شبکه‌های همبستگی و نهادهای پایدار می‌پردازند که از قبل در بیشتر جوامع و شهرهای جامعه ایرانی وجود داشته است. اما شکلی توسعه‌یافته از این نهادهای پایدار، انجمن‌های زادگاهی هستند که علاوه بر کارکردهای درون شهری و حمایت‌های متنوع

از اعضای شبکه، کارکرد توسعه زادگاه و هدایت کمک‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مهاجران به سمت توسعه زادگاه را نیز دارند. فاکس و بادا معتقدند بیشتر از یک دهه است که صدها انجمن زادگاهی مهاجران مکزیکی در آمریکا، سرمایه خود را افزایش داده و برای توسعه اجتماع اصلی و مسئولیت عمومی در اجتماعات مبدأ فعالیت کرده‌اند (Fox and Bada, 2008: 435).

رویکرد بیشتر مطالعاتی که در زمینه انجمن‌های زادگاهی، و فعالیت‌ها و کارکردهای آنها صورت گرفته است، در چارچوبی مفهومی از مهاجرت، وجوه ارسالی و توسعه قرار دارد (Caglar, 2006:1) یعنی در بررسی انجمن‌های زادگاهی باید این سه مؤلفه مورد توجه قرار گیرد.

سازمان‌های مهاجران، عضویت از انجمن‌های زادگاهی تا سازمان‌های کارگری و جماعت‌های مذهبی را در بر می‌گیرد. انجمن‌های زادگاهی، سازمان‌هایی با عضویت مهاجران‌اند که به دست افرادی از اجتماعات مبدأ شکل می‌گیرند. اگر چه در ابتدا بسیاری از آنها، گروه‌هایی غیر رسمی بودند اما امروزه تبدیل به سازمان‌های رسمی شده‌اند. انجمن‌های زادگاهی به عنوان شبکه‌های حمایت اجتماعی، منتقل‌کننده فرهنگ و ارزش‌ها به نسل تازه متولد شده مهاجران در مقاصد مهاجرتی هستند. همچنین این انجمن‌ها درگیر طرح‌های توسعه اجتماعی به نمایندگی از اجتماعات مبدأ و حمایت از حقوق مهاجران در اجتماعات مبدأ هستند، و علاوه بر این، از حقوق مهاجران در اجتماعات مقصد نیز حمایت می‌کنند. هر کدام از این انجمن‌ها دارای مرکز واحد و اعضای هستند. بسیاری از اعضای این انجمن‌ها نسبتاً ثابت‌اند، تعداد زیادی از رهبران آنها از ثبات اقتصادی برخوردارند و نمایندگان قانونی یا شهروند آمریکا هستند (Fox and Bada, 2008: 443).

تحقیقات در مورد کنش جمعی مهاجران نشان می‌دهد که بسیاری از مهاجران، درکی از اجتماع اصلی را به همراه می‌آورند و آن را در اجتماع مقصد بازسازی می‌کنند (Ibid.,: 440). در مورد نمونه مکزیکی‌ها، انجمن‌های زادگاهی سازمان‌های مردم

عادی‌اند که به دست مهاجران مکزیکی شکل گرفته‌اند. در ایالات متحده این سازمان‌ها مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی هستند که از مهاجران همسان شهرها یا روستاهای مکزیکی در اجتماعات جدید ایالات متحده تشکیل شده‌اند. این انجمن‌ها با فراهم‌آوری پول برای صندوق کارهای عام‌المنفعه و پروژه‌های اجتماعی، به دنبال بهبود حیات مطلوب اجتماعات زادگاهی‌شان هم در مبدأ (مکزیک) و هم در محل سکونت فعلی (ایالات متحده) هستند. این سازمان‌ها از قبل از دهه ۱۹۸۰، به ویژه در مناطق مرکزی مادرشهرهای لوس‌آنجلس و شیکاگو افزایش یافته‌اند (Rivera-Salgado, 2006: 5).

انجمن‌های زادگاهی محورهایی برای عضوگیری و شناسایی اعضای فعال دارند. گردان معتقد است که انجمن‌های زادگاهی معمولاً از یک هسته داوطلبی ۵ تا ۱۵ نفره تشکیل می‌شوند که با استفاده از بسیج صدها مهاجر هم‌وطن در اجتماعاتشان از طریق مجالس رقص، بخت‌آزمایی‌ها، رودیوها^(۳)، پروژه‌های انسان‌دوستانه مالی را در اجتماعات مبدأ انجام می‌دهند. اغلب این باشگاه‌ها نه تنها نقش فعالی در شناسایی پروژه‌هایی که به نفع زادگاه است ایفا می‌کنند، بلکه در اجرا، تحقق و کنترل طرح‌ها و پروژه‌های خود تلاش می‌نمایند و همکاری تنگاتنگی با شرکایشان در روستا انجام می‌دهند (Gordan, 2006: 10).

در کل، انجمن‌های مهاجران یا انجمن‌های زادگاهی دارای ماهیتی اجتماعی هستند که حول محور یک فعالیت مذهبی یا یک فعالیت ورزشی شکل می‌گیرند و به سازمان‌دهی فعالیت‌های اجتماعی همچون جشن‌ها و میهمانی‌ها گرایش دارند تا از این طریق افراد اجتماع گرد هم جمع شوند، در مورد مسائل اساسی مربوط به اجتماع اصلی خود تصمیم‌گیری کنند، و جوهی برای توسعه اجتماع مبدأ ارسال نمایند (Vargas-Lundius, 2004: 10).

فعالیت‌های انجمن‌های زادگاهی در سال‌های اخیر به شکل گسترده‌ای متنوع شده است. پول جمع‌آوری شده به وسیله این انجمن‌ها برای فعالیت‌های متعددی از قبیل: آسفالت و سنگفرش کردن جاده‌های زادگاه، احداث مدارس یا مراکز بهداشت، ساختن پارک‌ها، نصب دستگاه‌های گندزدایی آب، ساخت یا بهسازی قبرستان‌ها، و حتی برگرداندن مهاجران فوت شده برای دفن در گورستان محلی مصرف شده است.

انجمن‌های زادگاهی همچنین بر توسعه اجتماعی اجتماعات مبدأ نیز تمرکز نموده‌اند. آنها برای بهبود استانداردهای بهداشتی و آموزشی ساکنان اجتماع، از طریق فراهم کردن کمک‌هزینه‌های دانشجویی، کتاب برای کتابخانه‌ها، تجهیزات پزشکی و دارویی، و تأمین هزینه فعالیت‌های ورزشی محلی فعالیت می‌کنند. به‌علاوه، انجمن‌های زادگاهی در موارد بیشتری درگیر سرمایه‌گذاری مالی در آن دسته از پروژه‌های استخدامی، درآمدی، و تولیدی شده‌اند که مدیریت آنها به دوش اعضای اجتماع خودشان، و نظارت بر آنها اغلب بر عهده اعضای انجمن‌های زادگاهی و سازمان‌های غیر دولتی^(۴) محلی است (Ibid.). بنابراین اغلب انجمن‌های زادگاهی در سال‌های اخیر از نقش بالقوه‌ای که در توسعه زادگاه خود دارند، آگاه شده و برخی از آنها تمرکز جدیدی برای کمک به توسعه اقتصادی و اجتماعی مبدأ به دست آورده‌اند (Ibid.).

مطالعه دیگری در مورد انجمن‌های زادگاهی مکزیکی‌ها نشان می‌دهد که در حدود ۶۰ میلیون دلار آمریکا، هدایایی بوده که از همکاری‌ها و کمک‌های انجمن‌های زادگاهی برای انجام پروژه‌های مدرسه‌ای، سلامتی و زیرساخت‌ها در مکزیک هزینه شده است (Orozco, 2003). یک جنبه مهم این کمک‌ها این است که در بیشتر اجتماعات ذی‌نفع، کمک‌های انجمن‌های زادگاهی بیشتر از بودجه شهرداری برای امور عام‌المنفعه نفع داشته است (Ibid, 2004: 6).

فعالیت انجمن‌های زادگاهی که بیشتر به شکل شبکه‌ای است، در بیشتر موارد، کمک به وجوه ارسالی جمعی می‌باشد. فاکس و بادا توجه می‌دهند که بسیاری از مهاجران، اجتماعات خود را رها می‌کنند، و برخی دیگر به اجتماعات خود باز می‌گردند. ولی علی‌رغم توجه زیاد به حجم فزاینده وجوه ارسالی مهاجران به اجتماع مبدأ، تنها تعداد کمی از مهاجران منابع خود را برای حمایت از خانواده‌هایشان در اجتماع مبدأ ارسال نمی‌کنند (Fox and Bada, 2008: 440). در اینجا تشکیل شبکه‌های مهاجرین و انجمن‌های زادگاهی کمک زیادی به جهت‌دهی وجوه ارسالی فردی به سمت و سوی وجوه ارسالی جمعی می‌کند تا از این طریق وجوه فردی جمع شده برای توسعه اجتماعات هزینه شود.

انجمن‌های زادگاهی، بیشتر ابزار رسمی شبکه‌های اجتماعی هستند. انجمن‌های زادگاهی مکزیکی‌ها در ابتدا به عنوان شبکه‌هایی اجتماعی اساساً حول بازی‌های فوتبال و مهمانی‌ها و شادی‌های روز مقدس شکل گرفتند و بیشتر شامل سازمان رسمی باشگاه‌ها و نهایتاً اتحادیه می‌شدند (Zabin and Escala, 1998). اهمیت این انجمن‌ها مبتنی بر ماهیت نوع‌دوستی، کمک‌رسانی، و هدف‌گیری برای افزایش درآمد در ایالات متحده به منظور نفع‌رسانی به اجتماعات مهاجران در مکزیک است. پول جمع‌آوری شده برای مجموعه گسترده‌ای از فعالیت‌ها خرج می‌شود، اما سرمایه‌گذاری‌ها عمدتاً در ساختار زیربنایی رخ می‌دهد. وقتی که انجمن‌های زادگاهی احداث زیرساخت‌های عمومی، از قبیل راه‌ها و پل‌ها را تأمین می‌کنند، وضعیت اجتماعات محلی خود را با تسهیلگری معاملات اقتصادی بهبود می‌بخشند. به همین نحو، سرمایه‌گذاری آنها در پروژه‌های آموزشی و بهداشتی یک سرمایه‌گذاری مستقیم در سرمایه‌انسانی است (Lopez et al., 2001: 10-11). با اینکه مهاجران در خارج از زادگاه خود زندگی می‌کنند، اما علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در مؤسسات کشور زادگاهشان هستند، هم به عنوان وسیله‌ای برای استخدام اعضای خانواده در زادگاه، و هم برای کسب درآمد یا دارایی بیشتر برای دوران بازنشستگی یا بازگشت احتمالی به زادگاه خود. این انواع سرمایه‌گذاری‌ها بر روی وجوه ارسالی می‌تواند تأثیر مهمی بر کاهش فقر و گسترش کسب‌وکار در اجتماعات زادگاه داشته باشد (Azad, 2004: 4).

انجمن‌های زادگاهی در پی نگهداشت علقه‌های فرهنگی و بهبود وضع خانواده‌های ساکن در اجتماعات کشورهای اصلی هستند. در چنین سازمان‌هایی افراد از کشورهای مختلف برای بهتر شدن وضعیت شهرهای خود فعالیت می‌کنند (Orozco, 2004: 2).

روش تحقیق

در تحقیق حاضر از روش کیفی استفاده شده است. یافته‌های روش کیفی، با شیوه‌هایی غیر از روش‌های آماری یا هر گونه کمی‌سازی کسب می‌شوند. این شیوه ممکن است

به تحقیق درباره زندگی افراد، شرح حال‌ها، رفتارها و همچنین کارکرد سازمانی، جنبش‌های اجتماعی یا روابط بین‌الملل معطوف باشد. حتی ممکن است بعضی از داده‌ها به شیوه آماری کمی شده باشد، اما خود تجزیه و تحلیل کیفی باشد (استراوس و کوربین، ۱۳۸۵: ۱۷). همچنین روش‌های کیفی برای پرده برداشتن از پدیده‌هایی که کمتر شناخته شده‌اند به کار می‌روند. تحقیق کیفی را محققان علوم اجتماعی و رفتاری و کسانی که در زمینه‌های مختلف با موضوعات مربوط به رفتار انسان و کارکرد آن سروکار دارند، انجام می‌دهند. این شیوه می‌تواند برای مطالعه سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد مورد استفاده قرار گیرد (همان: ۱۹).

گردآوری اطلاعات نیز با استفاده از فنون مصاحبه، مصاحبه گروهی و مشاهده بوده است. مصاحبه‌ها با رهبران انجمن‌های زادگاهی، اعضای انجمن‌های زادگاهی، مسئولان محلی روستا، مسئولان دولتی شهرستان و مردم روستای دریان انجام گرفته است. جامعه مورد مطالعه دریانی‌های ساکن تهران بوده است که بر اساس آمارهای ارائه شده از سوی رهبران و بزرگان دریانی‌ها حدود ۲۰۰۰ هزار خانوار هستند. همچنین در حین تحقیق برای مشاهده و ثبت اثرات توسعه‌ای به روستای دریان نیز مراجعه و با مردم و مقامات دولتی محلی مصاحبه شده است. روستای دریان از توابع شهرستان شبستر در استان آذربایجان شرقی است. این روستا بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ دارای ۲۲۳۱ نفر جمعیت و ۶۹۱ خانوار است که در ۲۵ کیلومتری شبستر، مرکز شهرستان قرار گرفته است.

اولین دریانی‌ها بین سال‌های ۱۳۱۰ تا ۱۳۱۵ وارد تهران شدند. به‌علاوه، اولین تأثیرگذاران دریانی در تهران، خانواده ابراهیمی دریانی بودند. مهدی ابراهیمی دریانی یکی از معروف‌ترین چهره‌های دریانی است. وی از خیرین بزرگ آذربایجان بوده و از کارهای بزرگ وی ساخت بازار شبستر و تأسیس درمانگاه، مدارس متعدد و کارهای خیریه‌ای دیگر در منطقه و نقاط دیگر بوده است. حاج مهدی با تأسیس شرکت شهرآرا خود را به عنوان اولین آپارتمان‌ساز در ایران معرفی کرد و بنیاد محله‌های شهرآرا،

دریان‌نو، تهران‌ویلا، آریاشهر و ستارخان به دست وی بوده است. وی همچنین در بازار شرکت چای عقاب را تأسیس کرد و به تدریج از تاجران بزرگ چای ایران شد.

یافته‌های تحقیق

تشکل‌های دریانی‌های تهران

تشکل‌های دریانی‌های تهران شامل هیئت عزاداری، صندوق قرض‌الحسنه، هیئت سی نفره و درمانگاه خیریه است. محل اصلی این تشکل‌ها و مکانی که در آن جلسات و گردهمایی‌های دریانی‌ها برگزار می‌شود حسینیه دریانی‌های تهران است. دریانی‌ها از ابتدای عزیمت به تهران و با افزایش جمعیت مهاجری خود، هیئت عزاداری داشتند؛ این هیئت به صورت دوره‌ای و در منازل مردم تشکیل می‌شده است. اما احداث حسینیه در سال ۱۳۶۰، با فراهم آوردن مکانی ثابت، باعث نزدیکی دریانی‌ها به هم شده و فرآیند تشکیل شبکه اجتماعی دریانی‌ها را مستحکم نموده است تا در مراسم مختلف، جشن‌ها، میهمانی‌ها و غیره آشنایی و فرآیند عضوگیری به راحتی به اجرا در آید.

فعالیت این تشکل‌ها حول دو محور عمده در جریان است: اول محور مراسم یا مناسبتی؛ بدین معنا که دریانی‌ها در مناسبت‌های مختلف، چه مذهبی و چه غیر مذهبی (مانند عزا و عروسی) نزدیکی و همبستگی خود را نشان می‌دهند. چنین رسمی در میان مهاجران مختلف و اعضای اجتماعات قومی و مذهبی در شهرهای بزرگ که شناخت نزدیکی به هم دارند، تاحدودی وجود دارد. دوم، محور حمایتی و کمکی؛ یعنی ایجاد تشکل‌ها و برگزاری گردهمایی‌ها جهت حمایت از افراد هم‌زادگاهی و جلب توجه و علاقه‌مندی به امور زادگاه اصلی. برای نمونه، گردهمایی‌های هیئت سی نفره، شرکت عمران دریان و صندوق قرض‌الحسنه در این مقوله جای دارد. البته این دو محور جدا از هم مورد بررسی قرار نمی‌گیرند، چرا که هر دو در یک راستا قرار دارند. جدول ۱ نهادها و تشکل‌های مهم دریانی‌ها را در تهران با نوع و حیطة فعالیت آنها نشان می‌دهد.

جدول ۱- نهادها و تشکل‌های مهم دریانی‌ها در تهران

تعداد	حیطه فعالیت	نوع فعالیت	نهاد و شبکه پایدار
۱	تهران	مذهبی	هیئت عزاداری
۱	تهران	حمایتی و عام‌المنفعه	صندوق قرض الحسنه
۱	تهران و دریان	رهبران محلی و رسیدگی به امور دریانی‌ها در تهران و دریان	هیئت امنای دریانی‌های تهران
۱	دریان	عمرانی و حمایتی	هیئت سی نفره دریانی‌های تهران
۱	تهران	اقتصادی	شرکت تعاونی یاران دریان
۱	دریان	اقتصادی	شرکت عمران دریان
۱	تهران	مذهبی، فرهنگی، اجتماعی	حسینیه و هیئت امنای حسینیه
۱	تهران	خیریه‌ای و عام‌المنفعه	درمانگاه خیریه

منبع: یافته‌های تحقیق

حیطه فعالیت نهادها و تشکل‌های دریانی یا به طور مجزا در تهران و دریان است، یا هم‌زمان در هر دو نقطه جریان دارد که نشان‌دهنده توجه دریانی‌های تهران به روستای خود و امتداد یافتن علایق دریانی‌ها به روستا است. نکته بسیار پراهمیت اینکه، نهادهای دارای ساختار رسمی و مدرن‌تر بیشتر به سمت فعالیت در دریان سوق یافته‌اند. نوع فعالیت تشکل‌های دریانی نیز طیف گسترده‌ای شامل: مذهبی، حمایتی و عام‌المنفعه، عمرانی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را در بر می‌گیرد.

مصادیق انجمن‌های زادگاهی در ایران

هیئت‌ها در مرحله اول مصادیقی از انجمن‌های زادگاهی در ایران هستند و محوری اساسی را برای گردهمایی‌ها در میان مهاجران همسان شهرستان‌ها و روستاها ایجاد

می‌کنند. هیئت‌ها را باید از سنگ‌بناهای شکل‌گیری انجمن‌های زادگاهی در ایران به حساب آورد. جایی که مناسبت‌ها و مناسک مذهبی، خبرگیری و ایجاد انسجام و اعتماد در میان گروه‌های قومی را به وجود می‌آورد. شروع حرکت انجمن‌های زادگاهی دریانی‌ها نیز در ابتدا از هیئت مذهبی بوده است، ولی با مرور زمان از حالت خبرگیری خارج شده و به طور عملی درگیر مسائل دریانی‌ها در تهران و روستای دریان شده است. علاوه بر هیئت‌ها، هیئت سی نفره دریانی‌های تهران، شرکت عمران دریان، و هیئت امنای دریانی‌های تهران، مصادیقی عالی از انجمن‌های زادگاهی در ایران هستند؛ دلیل اصلی شکل‌گیری این نهادها تنها رسیدگی به امور روستای دریان است.

هیئت سی نفره دریانی‌های تهران به علت قرار گرفتن در چارچوب انجمن‌های مدرن که دارای اساسنامه، مکان ثابت، انتخابات و اعضاست، و نیز به دلیل جهت‌گیری به سمت توسعه زادگاه، مصداقی عالی از انجمن‌های زادگاهی در ایران است که اصلی‌ترین علت شکل‌گیری آن رسیدگی به امور دریان است و از یک منبع مالی ثابت حمایت می‌شود.

ویژگی‌های سازمانی انجمن‌های زادگاهی دریانی

دریانی‌های تهران ترکیبی از آشنایان و اقوام از یک روستای واحدند و بنابراین هماهنگی و هم‌شکلی زیادی در بین آنان وجود دارد. آنان بسیار متحد و همبسته‌اند و به وضعیت همدیگر توجه فراوانی نشان می‌دهند. شکل عضویت نیز به نحوی است که تمام دریانی‌های ساکن تهران، خودبه‌خود عضو انجمن‌های زادگاهی هستند و به دلیل شناختی که نسبت به یکدیگر دارند، نیازی به ثبت اسامی وجود ندارد. به‌علاوه، حضور دریانی‌ها در مراسم مختلف و در جمع هم‌ولایتی‌ها، موجب اثبات عضویت آنها در تشکل‌ها می‌شود. همچنین، دعوت از دریانی‌ها در مراسم مختلف خصوصی، موجبات نزدیکی و اعلام عضویت افراد را در تشکل‌ها فراهم می‌آورد. اما نهادی مانند صندوق قرض‌الحسنه دارای اعضای ثبتی است.

انتخاب رهبران و اعضای اصلی انجمن‌ها، دارای چارچوبی بسیار روشن، ساختاری منسجم و کاملاً دموکراتیک، و تبلوری از مشارکت دریانی‌هاست. انجمن زادگاهی دریانی‌ها (هیئت سی نفره) بزرگ‌ترین و معتبرترین تشکل دریانی‌ها و متشکل از سی عضو اصلی است. در این تشکل که دارای اساسنامه است، انتخاب اعضای اصلی از طریق انتخابات صورت می‌گیرد.

نحوه انتخاب هیئت سی نفره بدین شرح است: روستای دریان در قدیم دارای پنج محله به اسامی میدکاهو، دیزج، تپه، مراد، و کهریز بوده است. دریانی‌های تهران بر اساس تعلق به هر یک از این پنج محله دریان قدیم، در نوبت‌های جداگانه و در گردهمایی‌های خود، از بین کاندیداها و افراد داوطلب شش نفر را به عنوان نماینده خود انتخاب می‌کنند. مجموع اعضای هر پنج محله دریان قدیم با همدیگر هیئت سی نفره دریانی‌های تهران را تشکیل می‌دهند. از هر شش نفر اعضای اصلی هر محله، یک نفر به عنوان عضو اصلی شناخته می‌شود که در مجموع پنج نفر دارای حق امضا و تخصیص اعتبارات هستند. این انجمن زادگاهی و هیئت سی نفره دارای اساسنامه است و انتخابات آن به صورت دوره‌ای برگزار می‌شود. انتخابات هیئت سی نفره هر چهار سال یک بار برگزار می‌شود. جلسات هیئت چهارشنبه آخر هر ماه از ساعت ۴ تا ۸ بعد از ظهر و در محل حسینیه دریانی‌ها برگزار می‌شود و با حضور ۱۵ + ۱ نفر از اعضا رسمیت پیدا می‌کند. تصمیمات گرفته شده در جلسه (مانند تخصیص اعتبارات به طرح‌های عمرانی روستای دریان و کمک‌های مورد نیاز برای دریانی‌های تهران) قانونی و قابل اجراست.

تأمین اعتبار هیئت سی نفره از طریق مبلغی است به صورت سالانه از تمام خانوارهای دریانی ساکن در تهران گرفته می‌شود. هر خانوار باید سالانه دست‌کم مبلغ ۶۰ هزار تومان به حساب هیئت سی نفره پرداخت کند.

نهادهای و تشکل‌های دریانی‌ها در تهران دارای مکانی ثابت است. همچنین، حسینیه دریانی‌ها مکان ثابتی را برای گردهمایی‌ها و برگزاری مراسم در نظر گرفته است. در

محل حسینیه دفاتری نیز برای صندوق قرض‌الحسنه، هیئت سی نفره و هیئت امنای دریانی‌های تهران اختصاص داده شده است. حسینیه از زمان تأسیس، مکان ثابتی برای دریانی‌ها فراهم آورده است. این نهادها علاوه بر دفتر مرکزی ثابت، دارای اساسنامه هستند و حتی صندوق قرض‌الحسنه، ثبت رسمی نیز شده است.

ظرفیت‌های ساختاری انجمن‌های زادگاهی دریانی‌ها به عنوان یک انجمن همسو با توسعه زادگاه

الف- آگاهی از نیازهای مردم و روستا

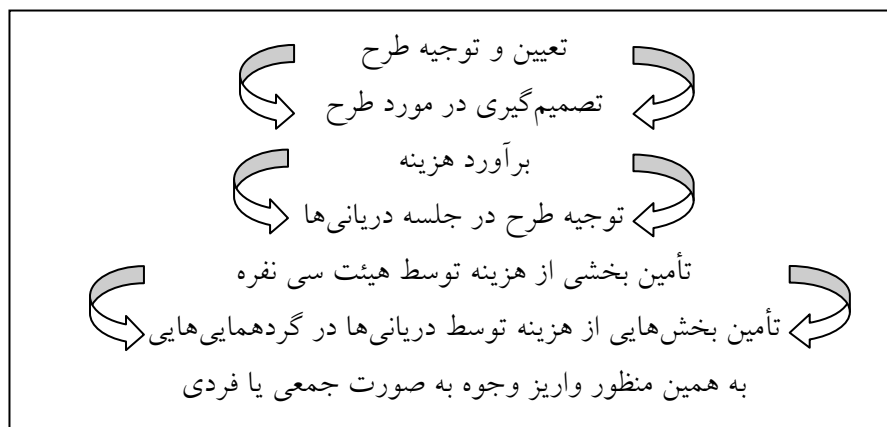
نحوه آگاهی از نیازهای مردم و روستا برای انجمن زادگاهی دریانی‌ها چندین مرحله را طی می‌کند. در مرحله اول که شاید مرحله‌ای فرعی به حساب بیاید، دریانی‌های تهران و بالطبع اعضای هیئت سی نفره در بیشتر مراسم مختلف همچون مراسم مذهبی و اعیاد شرکت می‌کنند، و در فصل تابستان به دریا می‌روند و از نزدیک با کمبودهای روستا و نیازهای مردم باخبر می‌شوند. مرحله دوم و اصلی، شامل تعیین افراد رابط و مسئول از طرف هیئت سی نفره برای رسیدگی به امور مردم است.

طرح‌ها و نیازهای روستا با نظر شورا، شهرداری خودگردان و دهیار روستا و با مشورت اهالی تشخیص داده و اولویت‌بندی می‌شوند. در این میان شهردار خودگردان روستا به عنوان رابط بین روستا و هیئت سی نفره عمل می‌کند. این عوامل با انتقال نیازمندی‌ها و طرح‌های مورد نیاز روستا به هیئت سی نفره و همچنین دریانی‌های تهران، زمینه را برای تصمیم‌گیری و اجرای طرح‌ها آماده می‌کنند.

در پاره‌ای از موارد، رهبران تشکل‌ها و بزرگان و هیئت امنای دریانی‌ها خود بر اساس درک خود از نیازهای مردم روستا، طرح‌ها و پروژه‌های مورد نیاز روستا را تشخیص می‌دهند و در مورد آنها تصمیم‌گیری می‌کنند.

ب- چگونگی تخصیص منابع به طرح‌ها و پروژه‌ها

تخصیص منابع و ارسال وجوه دریانی‌ها تنها از مجرای هیئت سی نفره صورت نمی‌گیرد. از آنجا که طرح‌ها و پروژه‌های مورد نیاز مردم از مجرای شهردار، شورا و دهیاری مشخص می‌شود و هیئت سی نفره فقط به تخصیص بودجه می‌پردازد و نقش اجرایی چندانی ندارد، هم هیئت سی نفره و هم مجمع دریانی‌های تهران یک بودجه کلی را تخصیص می‌دهند، به‌علاوه، هر شخصی در حد توان خود به طرح‌های مصوب کمک می‌کند. وقتی طرحی با موافقت جمعی همراه می‌شود، متعاقب آن و با تأیید و تصویب هیئت سی نفره از دریانی‌ها خواسته می‌شود که کمک‌های خود را واریز کنند. بنابراین تخصیص منابع از طریق افتتاح یک حساب مشترک صورت می‌گیرد که هم هیئت سی نفره و هم افراد مبالغ مورد نظر خود را بدان واریز می‌کنند.

شکل ۱- نحوه تهیه و اجرای طرح در انجمن‌های زادگاهی دریانی

منبع: یافته‌های تحقیق

ج- اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها در روستا

طرح‌های مصوب، پس از تخصیص اعتبارات لازم، با نظارت شهرداری خودگردان، شورا، دهیاری و رهبران دریانی‌های تهران، در روستا به اجرا در می‌آیند. در ابتدا

اطلاعاتی در مورد هزینه‌ها، جدول زمان‌بندی کار و بودجه تهیه می‌شود و بعد از ارائه آن به نهادهای دریانی، طرح به اجرا درمی‌آید. با شروع کار و سپردن طرح به پیمانکاران، در مراحل اولیه از تشکیلات دولتی و سازمان‌های مربوطه برای تأمین اعتبارات کمک خواسته می‌شود.

اما به طور کلی طرح‌ها و پروژه‌ها به دو صورت اجرا می‌شوند: ۱- طرح‌ها و فعالیت‌هایی که مربوط به بخش‌های دولتی نیستند یا نیازی به کمک‌های دولتی ندارند، مستقیماً توسط دریانی‌ها تأمین اعتبار و اجرا می‌شوند؛ ۲- طرح‌هایی که نیازمند اعتبارات زیاد و همچنین مرتبط با فعالیت‌های سازمان‌های دولتی هستند؛ در این طرح‌ها بر اساس قوانین موجود، اعتبارات اولیه از طریق خودیاری اهالی و نیز توسط دریانی‌ها تأمین و سپس از نهادهای دولتی کمک خواسته می‌شود. علاوه بر این در مورد طرح‌هایی که افراد به طور جداگانه در روستا انجام می‌دهند، اشخاص با همکاری افرادی در درون روستا طرح را به اجرا در می‌آورند.

پایداری و ماندگاری بلندمدت در اثرات توسعه‌ای انجمن‌های زادگاهی دریانی

الف- تاریخچه و مصادیق طرح‌های اجرا شده دریانی‌های تهران

دریانی‌های تهران از حدود سال ۱۳۲۰ تا حال حاضر در توسعه روستای خود نقش فعالی ایفا کرده‌اند و بسیاری از طرح‌های اجرا شده در روستای دریان مرهون فعالیت‌ها و کمک‌های توسعه‌ای مهاجران دریانی است که علقه خاصی نسبت به زادگاه خود دریان دارند (جدول ۲).

جدول ۲- تاریخچه و مصادیق طرح‌های اجرا شده در طول ۸۰ سال اخیر
توسط دریانی‌ها در دریان

نوع طرح	تاریخ	شخص یا اشخاص
مدرسه اتحاد دریان	۱۳۲۴	با مشارکت کل اهالی
مدرسه دخترانه ابراهیمی	۱۳۲۷	مهدی ابراهیمی دریانی
حمام عمومی	۱۳۲۸	هاشم هاشم زاده
درمانگاه	۱۳۳۶	مهدی ابراهیمی دریانی
احداث منبع آب شرب و شبکه آبیاری	۱۳۲۵ یا ۱۳۳۲	علیقلی دریانی
لوله کشی آب شرب	۱۳۳۶	قلی ابراهیمی دریانی
نصب ترانس برق و احداث دو باب ساختمان برای نگهداری	۱۳۵۵	قاسم دریانی
تجدید بنای مسجد جامع	۱۳۶۹	با مشارکت اهالی
احداث غسالخانه	۱۳۶۲	علی هوشیاری
تأسیس شهرداری خودگردان	۱۳۷۰	با مشارکت همه
طرح احیای قنوات	۱۳۷۸	با مشارکت همه
قنات اتحاد	۱۳۷۶	-
منبع آب	۷۷	-
احداث باغ ۲۰۰ هکتاری	۱۳۸۴	با مشارکت همه
کتابخانه	-	خیرین با همکاری دولت
سالن ورزشی	-	سازمان تربیت بدنی و خیرین
جدول کشی کوچه‌های روستا	۱۳۷۸	با مشارکت همه
آسفالت کلیه خیابان‌ها و کوچه‌ها	۱۳۷۸	با مشارکت همه
اهداء ۳۰ قطعه زمین مسکونی به افراد بی بضاعت	۱۳۸۴	-
احداث راه دریان - شبستر	در حال اجرا	اداره راه و خیرین
بازسازی شبکه برق به طول ۱۵ کیلومتر	۱۳۸۵	اداره برق و خیرین
مرکز فاطمیه دریان برای نگهداری کودکان بی سرپرست	-	با مشارکت همه
ساخت خانه روحانی	۱۳۸۶	با مشارکت همه
احداث نانویی	۱۳۸۷	با مشارکت همه
احداث کارخانجات متعدد	از ۱۳۸۴ به بعد	شرکت عمران دریان و دریانی‌های تهران (۱۲ کارخانه)

منبع: یافته‌های تحقیق

ب- مدت زمان اجرای طرح‌ها

طرح‌ها و پروژه‌ها بسته به اینکه کوتاه‌مدت، میان‌مدت و یا بلندمدت باشند زمانی را برای اجرا طی می‌کنند. در این روستا هم طرح‌های کوتاه‌مدت و هم طرح‌های بلندمدت اجرا شده‌اند مثلاً طرح احیای قنوات روستا و بادام دیرگل از سال ۱۳۷۹ کلید خورده و تا کنون ادامه دارد. اما به طور کلی در بیش از نیمی از سال دریانی‌های تهران در روستا مشغول فعالیت هستند. شهردار خودگردان دریان می‌گوید «هیئت سی نفره، هیئت امنای دریانی‌ها، شرکت عمران دریان و در کل دریانی‌های تهران تقریباً ۶ ماه فصل کاری، به فعالیت‌های عمرانی در روستا مشغول هستند».

ج- تداوم در اجرای طرح‌ها

یکی از بارزترین ویژگی‌های دریانی‌های تهران تداوم در اجرای طرح‌هاست. تاریخچه طرح‌های اجرا شده آنان در روستا این نکته را به وضوح نشان می‌دهد. همچنین دریانی‌های تهران هر ساله طرح‌هایی را در روستا اجرا یا به طرح‌های مورد نظر روستاییان کمک ارائه می‌کنند. طی سالیان اخیر همواره طرح‌هایی به اجرا در آمده که عمده‌ترین کانال اجرایی آنها از طریق دریانی‌های تهران بوده است. یکی از اعضای هیئت سی نفره می‌گوید «از سال ۱۳۷۶، دریانی‌ها به صورت جمعی وارد توسعه و عمران دریان شده‌اند و از آن تاریخ به بعد مداومت در کار هیئت سی نفره وجود دارد». همچنین شهردار خودگردان دریان نیز می‌گوید «فعالیت‌های جمعی دریانی‌های تهران برای عمران روستای دریان از سال ۱۳۷۶ شروع شده است، و شهرداری و شورا توانسته‌اند با مدیریت خود فعالیت‌های انفرادی دریانی‌ها را به سوی کار جمعی سوق دهند».

وجوه ارسالی

وجوه ارسالی در میان دریانی‌ها به دو صورت متبلور است. وجوه ارسالی جمعی و وجوه ارسالی شخصی. وجوه ارسالی جمعی که بیشتر از مجرای هیئت سی نفره جریان می‌یابد، و وجوه ارسالی فردی که در آن هر یک از افراد بر حسب توان خود در طرح‌های مورد نیاز روستا کمک می‌کنند.

سازوکارهای ارسال وجوه دریانی‌ها به چهار شکل است: ۱- ارسال مستقیم برای افراد مجری طرح در روستا یعنی شهرداری خودگردان و شورا؛ ۲- ارسال کمک‌های مردم به صورت جمعی؛ ۳- ارسال توسط افرادی که به صورت مستقیم از روستا مراجعه کرده‌اند؛ ۴- واریز پول به حساب مشترکی در شهرستان. وجوه ارسالی در بخش وسیعی از فعالیت‌ها در روستای دریان مورد استفاده قرار می‌گیرد: فعالیت‌های زیربنایی، فعالیت‌های عمرانی، طرح‌های توسعه‌ای، توسعه فرهنگی، توسعه اجتماعی و غیره. بخشی نیز برای محرومان و نیازمندان مورد استفاده قرار می‌گیرد تا جهت بالا بردن سطح زندگی این قشر نیز قدمی برداشته شود.

اما وجوه ارسالی فردی به دو صورت استفاده می‌شود: بخشی برای طرح‌های ذکر شده در بالا مورد استفاده قرار می‌گیرد، و بخشی برای خانواده‌ها و خویشان فرستاده می‌شود که این بخش نیز به نوبه خود در بالا بردن سطح زندگی خانوارهای روستایی مؤثر است.

شراکت و توانایی‌های جمعی

دریانی‌های تهران ارتباطی تنگاتنگ و نزدیک با روستای خود دارند و از آنجا که شهرداری خودگردان دریان نیز با وجوه ارسالی دریانی‌ها مشغول به فعالیت است، عمده‌ترین سازمان‌هایی که دریانی‌های تهران به صورت مستقیم با آن در تعامل هستند، عبارت‌اند از: شهرداری خودگردان دریان، شورای اسلامی روستای دریان و دهیاری.

فرمانداری شهرستان شبستر و بخشداری همواره با دریانی‌های تهران در مورد کمک و توسعه و عمران و آبادانی روستای دریان و منطقه تعامل و مشارکت دارند. حتی در مواقعی فرماندار شبستر برای تصمیم‌گیری در مورد عمران و آبادانی روستا و منطقه در جلسات دریانی‌ها در تهران حضور پیدا می‌کند. به گفته معاونت فرمانداری شبستر «فرمانداری و بخشداری شبستر همیشه از دریانی‌های تهران حمایت می‌کند و حتی با شرکت در جلسات دریانی‌ها در تهران آنها را تشویق کرده است». همچنین بخشدار

می‌گوید «فرمانداری بیشتر طرح‌های خود را به روستاهایی می‌برد که میزان خودیاری و مشارکت اهالی زیاد باشد. دریانی‌ها در بیشتر مواقع زیربنا را ایجاد، و دولت را مقید به کار در آنجا می‌کند. همچنین مجمع خیرین دریانی‌های تهران فرماندار را دعوت می‌کنند و فرماندار نیز آنها را دعوت به همکاری در شهرستان می‌کند و فرمانداری نیز آنها را مورد حمایت قرار می‌دهد... فرمانداری حالت مشوق دارد، مسائل، مشکلات و معضلات آنها را پیگیری می‌کند و با همکاری با ادارات، امکان تخصیص اعتبارات از طرف نهادهای دولتی را فراهم می‌آورد».

به نظر فرماندار شبستر، همیشه همکاری و تخصیص اعتبارات از طرف حکومت محلی است، چرا که بر اساس قوانین دولتی در مواقعی که خودیاری از طرف مردم و در سطح بالایی صورت بگیرد، نهادهای دولتی که طرح مورد نظر در حیطه فعالیت آنها قرار می‌گیرد، اعتبارات دولتی را به آن اختصاص می‌دهند.

اثرات توسعه‌ای دریانی‌های تهران

الف - حجم کمک‌ها

اکثر پاسخگویان حجم کمک دریانی‌های تهران را به این روستا بسیار زیاد ارزیابی می‌کنند، به گونه‌ای که توسعه روستای دریان را بیشتر مدیون این تشکل‌ها می‌دانند. آنان همچنین حجم کمک‌های دریانی‌های تهران را در مقایسه با اعتبارات دولتی بسیار بیشتر ارزیابی کرده‌اند. مسئولان نهادهای دولتی شهرستان از جمله فرمانداری شهرستان شبستر و بخشداران نیز به لحاظ کمک‌های ارسالی و همچنین وجود خیرین گروهی، این روستا را در منطقه نمونه می‌دانند و حجم کمک‌های دریانی‌های تهران را بسیار بالا و حتی بیش از بخش دولتی ارزیابی می‌کنند. جدول ۳ نمونه‌ای از حجم کمک‌های دریانی‌های تهران در توسعه روستای دریان را نشان می‌دهد.

جدول ۳ - نمونه‌ای از حجم کمک‌های دریانی‌های تهران در توسعه روستای دریان

نوع طرح	کمک‌های مردمی (خودیاری)
طرح احیای قنوت	۳۰۰ میلیون تومان
فاز اول طرح بادام دیرگل	۱ میلیارد سرمایه‌گذاری دریانی‌ها و تسهیلات بانکی
فاز اول طرح بادام دیرگل	سرمایه‌گذاری ۲۰۰ میلیون تومانی یکی از دریانی‌های تهران
جاده مستقیم دریان به شبستر	۳۰۰ میلیون
سالن ورزشی	۱۰۰ میلیون

منبع: یافته‌های تحقیق

ب- تأثیرات بر توسعه منطقه

مسئولان محلی شهرستان تأثیرات دریانی‌های تهران و مهاجران دریانی را در منطقه بسیار خوب ارزیابی کرده و نقش آنها را در عمران و آبادانی منطقه بسیار مؤثر دانسته‌اند. بخشدار بخش مرکزی شهرستان بر این عقیده است که: «وقتی دریان توسعه پیدا کند، این پیشرفت در توسعه اقتصادی و اجتماعی کل منطقه تأثیرگذار خواهد بود. همچنین دریانی‌های تهران به طور کلی در عمران و آبادانی منطقه نقش دارند. درست است که اولویت کاری آنها برای روستای خودشان است اما در مسائل اجتماعی و اقتصادی منطقه نیز کمک می‌کنند». همچنین معاونت فرمانداری شبستر بر این نظر است که «احداث کارخانجات در روستای دریان توسط دریانی‌های تهران و در نقاط دیگر شهرستان نوعی تبلیغ برای روستاهای دیگر است تا مهاجران دیگر روستاها نیز فعالیت‌هایی مشابه در منطقه و روستاهای خود انجام دهند و فرهنگ پیشرفت را در منطقه به وجود آورند. آنها از زمانی که در کشورهای منطقه و قفقاز سکونت داشتند، سرمایه خود را به داخل تزریق و برای آبادانی منطقه خود تلاش می‌کردند». همچنین آنها با احداث کارخانجات در منطقه و ایجاد اشتغال، کمک به احداث مدارس، توجه به محرومان و مناطق دورافتاده و مواردی از این قبیل در پیشرفت منطقه تأثیر زیادی دارند.

ج- فعالیت‌های عمرانی دریانی‌های تهران در روستای دریان

بررسی‌ها نشان می‌دهد که دریانی‌های تهران در سرمایه‌گذاری‌های عمرانی و توسعه‌ای در روستای دریان از طریق ساخت بناهای مذهبی، آموزشی، بهداشتی و درمانی، زیربنایی، فرهنگی، ورزشی، طرح‌های ابتکاری، کشاورزی، ایجاد کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و همچنین کارهای عام‌المنفعه دیگر نقش اساسی و تعیین‌کننده‌ای داشته‌اند. اکثر پروژه‌ها و طرح‌های عمرانی و توسعه‌ای در سطح روستای دریان را یا دریانی‌های تهران ساخته‌اند و یا در آن مشارکت داشته‌اند. جدول ۴ اثرات توسعه‌ای دریانی‌ها را در فعالیت‌های مختلف به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول ۴- اثرات عمرانی و توسعه‌ای دریانی‌ها در دریان

اثرات توسعه‌ای	مصادیق
کشاورزی	کاشت باغ ۲۰۰ هکتاری و در حال گسترش به ۴۰۰ هکتار، تسطیح زمین‌های کشاورزی، احیای باغ‌ها و مزارع، آبرسانی و ...
بهداشتی و درمانی	تأسیس درمانگاه، خرید آمبولانس و تجهیزات پزشکی شامل دستگاه نوار قلب و بینایی‌سنجی، داروخانه
زیربنایی	پروژه احیای قنوات، احداث سد خاکی، ساخت ۱ نانویی با پخت دو نوع نان، شهرداری خودگردان، ماشین‌های مورد نیاز شهرداری خودگردان، آسفالت و جدول‌کشی معابر، بازسازی شبکه برق، اهدای ۱ دستگاه مینی‌بوس، وانت نیسان، ماشین سواری، ماشین آتش‌نشانی، احداث جاده مستقیم دریان - شبستر به طول ۷ کیلومتر
آموزشی	تأسیس ۴ باب مدرسه، شامل ۲ ابتدایی و ۲ مدرسه راهنمایی و همچنین مقدمات ساخت ۱ باب مدرسه تیزهوشان
فرهنگی، ورزشی و مذهبی	مشارکت در تأسیس کتابخانه عمومی و احداث ورزشگاه، تأسیس صندوق قرض‌الحسنه، تأسیس محل نگهداری کودکان بی‌سرپرست؛ تجدید بنای ۵ مسجد، احداث ۳ حسینیه و ساخت خانه روحانی
اجتماعی	بهره‌گیری از مشارکت روستاییان در اجرای فعالیت‌های مختلف، حرکت به سمت فعالیت‌های جمعی، گروهی و تعاونی، بالا بردن مشارکت روستاییان با مصادیقی چون پروژه احیای قنوات، شرکت تعاونی اتحاد دریان و ...
اقتصادی	احداث ۱۲ واحد کارخانه و کارگاه و اشتغال‌زایی برای ۳۱۵ نفر

منبع: یافته‌های تحقیق

برای تشخیص بهتر فعالیت‌های دریانی‌های تهران در روستای دریان، فعالیت‌های عمرانی و توسعه‌ای آنان را با فعالیت‌های دولت مقایسه کرده‌ایم (جدول ۵).

جدول ۵ - مقایسه فعالیت‌های عمرانی و توسعه‌ای دولت با دریانی‌های تهران

نوع فعالیت	دولت	دریانی‌های تهران
آموزشی	-	تأسیس ۲ باب مدرسه ابتدایی و ۲ باب مدرسه راهنمایی و مقدمات ساخت ۱ باب مدرسه تیزهوشان
مذهبی	-	تجدید بنای ۵ مسجد، احداث ۳ حسینیه و ساخت خانه روحانی
زیربنایی	مرکز مخابرات، برق، گاز، بانک صادرات، دهیاری	پروژه احیای قنوات، احداث سد خاکی، کاشت باغ ۲۰۰ هکتاری، ساخت ۱ نانوایی با پخت دو نوع نان، شهرداری خودگردان، ماشین‌های مورد نیاز شهرداری خودگردان، آسفالت و جدول کشی معابر، بازسازی شبکه برق، اهدای ۱ دستگاه مینی‌بوس، وانت نیسان، ماشین سواری، ماشین آتش‌نشانی، احداث جاده مستقیم دریان - شبستر به طول ۷ کیلومتر
فرهنگی و ورزشی	تأسیس کتابخانه عمومی، احداث ورزشگاه	مشارکت در تأسیس کتابخانه عمومی و احداث ورزشگاه، تأسیس صندوق قرض‌الحسنه، تأسیس محل نگهداری کودکان بی سرپرست
بهداشتی و درمانی	تأسیس خانه بهداشت	تأسیس درمانگاه، خرید آمبولانس و تجهیزات پزشکی شامل دستگاه نوار قلب و بینایی‌سنجی، داروخانه
تولیدی	-	احداث ۱۲ واحد کارخانه و کارگاه
نوآورانه	-	احداث دو شهرک مسکونی: شهرک یزدان با ۴۰ و شهرک سرابی با ۲۶ واحد مسکونی، اهدای ۳۰ قطعه زمین مسکونی به افراد کم بضاعت

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که جدول نشان می‌دهد دریانی‌های تهران در مقایسه با دولت نقش بیشتری در فعالیت‌های عمرانی و توسعه‌ای در روستای دریان ایفا کرده‌اند. در بخش‌های آموزشی، مذهبی، تولیدی و نوآورانه دولت هیچ نقشی نداشته و تمام فعالیت‌های به دست مردم انجام گرفته است. در بخش‌های زیربنایی، فرهنگی، ورزشی، و بهداشتی- درمانی نیز عمده اقدامات را دریانی‌های تهران انجام داده‌اند.

د- دریانی‌های تهران، سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال در روستای دریان

یافته‌ها نشان می‌دهد که در روستای دریان، با توجه به کمک‌های انجمن زادگاهی، علاوه بر غلبه بر مشکل کم‌آبی و رونق بخش کشاورزی، اشتغال غیر کشاورزی نیز توسعه پیدا کرده است. به همین دلایل، مهاجرت از روستا نیز تا حدودی کاهش یافته است و در تمام مدت سال و جدا از روزهای مناسبتی، در مواردی شاهد حضور بلندمدت دریانی‌های تهران در روستای دریان هستیم. از سال ۱۳۸۴ تأسیس کارخانه‌ها و کارگاه‌ها در روستای دریان شروع شد؛ البته قبل از این تاریخ نیز کارگاه‌هایی در این روستا احداث شده بود. همچنین دریانی‌های تهران بر اساس ارتباطات گسترده‌ای که با روستا داشتند، بیشتر مشاغلی در راستای فعالیت‌های خود ایجاد نمودند که برای مثال می‌توان به شرکت‌های مواد غذایی، لبنی و بسته‌بندی مواد غذایی اشاره کرد (جدول ۶).

جدول ۶- واحدهای کارگاهی و میزان اشتغال‌زایی دریانی‌ها در دریان

واحد کارگاهی	تعداد واحدها	تعداد شاغلان	وضع فعالیت	نوع مالکیت
فراآورده‌های لبنی	۱	۴۵	در حال بهره‌برداری	سهامی خاص (شرکت عمران دریان)
بسته‌بندی عسل	۵	۱۰	فعال	سهامی خاص
شرکت تولیدی مواد غذایی	۲	۱۸۰	فعال	سهامی خاص
بسته‌بندی مواد غذایی	۱	۶۵	غعال	سهامی خاص
روغن کشی گردو	۱	-	در حال احداث	سهامی خاص
شرکت پلی‌اتیلن	۱	۵	فعال	سهامی خاص
تعاونی تولیدی	۱	۱۰	فعال	سهامی عام
جمع	۱۲	۳۱۵		

منبع: یافته‌های تحقیق

باید اضافه کرد که دریانی‌های تهران در زمینه ایجاد اشتغال برای جوانان جویای کار دریانی و حتی اهالی شهرستان شبستر که به تهران مهاجرت می‌کنند نیز فعال هستند. استخدام مهاجران جدید، و آموزش کسب‌وکار و همچنین حمایت از آنها در کاربایی و ایجاد کسب و کار از جمله این فعالیت‌هاست.

بحث و نتیجه‌گیری

دریانی‌های تهران نمونه‌ای از مهاجران متنوع شهرستان‌ها و روستاهای مختلف ایران در تهران به شمار می‌روند. این جمعیت مهاجر که دارای خاستگاهی روستایی از منطقه شبستر در آذربایجان شرقی هستند، از سال‌های اولیه ورود به تهران به نهادسازی و ایجاد تشکل پرداخته و کار خود را به صورت شبکه‌ای انجام داده‌اند و به این ترتیب روابط خود را با زادگاه خود نبوده‌اند. فرآیند تشکیل هیئت عزاداری و نهادسازی به همراه تشکیل شبکه‌های مختلف در طی این سال‌ها، از آنان مهاجرینی موفق ساخته است. این کار جمعی و تشکیلاتی آنان نهایتاً در تشکیل هیئت سی نفره، هیئت امنای دریانی‌های تهران و شرکت عمران دریان نمود پیدا کرده است که به عنوان مصداقی از انجمن‌های زادگاهی، از دموکراتیک‌ترین تشکل‌های مردمی- مهاجرتی در کشور به شمار می‌روند. در این مقاله ویژگی‌ها و همچنین نقش و اثرات انجمن‌های زادگاهی دریانی بر توسعه روستای دریان بررسی شده است. انجمن‌های زادگاهی دریانی بر بستر مذهبی، خویشاوندی، زادگاه مشترک و شناخت متقابل شکل گرفته‌اند و با تأسیس صندوق قرض‌الحسنه، حسینیه، درمانگاه و غیره در جهت حمایت متقابل گام برداشته‌اند و با تأسیس نهادهای یادشده، از طریق تأسیس کارخانجات، اقدامات زیربنایی، بهداشتی و درمانی، فرهنگی، ورزشی، مذهبی، آموزشی، کشاورزی و غیره نقش مهم و تأثیرگذاری ایفا کرده‌اند.

در مجموع می‌توان گفت مهاجران با بازسازی روابط و مناسبات قومی و خویشاوندی زادگاه خود برای بازیابی شئون اجتماعی و فرهنگی زادگاه خود و برای کاهش ضربات فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی جامعه غالب به کار نهادسازی

پرداخته‌اند. این نهادها با کارکردهای حمایتی خود، در مرحله مهم‌تر و به عنوان الگویی بسیار درخشان، نقش سازنده‌ای در زادگاه خود دارند. با عنایت به اینکه امروزه شهرهای بزرگ صنعتی مکانی جاذب برای مهاجران مختلف از اجتماعات گوناگون هستند، توجه به هویت‌های خویشاوندی، قومی و طایفه‌ای قوی در میان ایرانیان، و بازسازی این نوع از انجمن‌ها و هویت‌ها، علاوه بر این که در این نمونه به توسعه فرد و زادگاه او انجامیده، موجب بالندگی فرهنگی، اجتماعی، و اقتصادی مهاجران نیز شده است. وجود مراسم مذهبی، اعیاد، ازدواج، عزاداری، هیئت‌ها و بسیاری از موارد دیگر در میان مهاجران، طرح ایده و اندیشه‌ای نو را برای توسعه مطرح می‌کند که باید از این ظرفیت و فضای به وجود آمده در جهت توسعه روستایی استفاده شود. علاوه بر این مسیر کاریابی و سکونت مهاجران و اجتماعات پراکنده، شکلی واحد پیدا می‌کند که این امر باعث کاهش اثرات نامطلوب مهاجرت می‌گردد و در فرآیند کاریابی، ایجاد شغل و کارآفرینی مهاجران بسیار مؤثر واقع می‌شود. در مراحل بعدی سازوکاری برای سازمان‌دهی کمک‌های مهاجران به زادگاه خود فراهم می‌شود و وجوه ارسالی مهاجران در مسیر توسعه‌ای و مشخص و به دور از دوباره‌کاری‌ها هدایت می‌گردد.

در نهایت می‌توان از این الگو با توجه به اثرات توسعه‌ای و عمرانی که در روستای دریان داشته است، برای توسعه روستایی در مناطقی از ایران استفاده نمود، بدون اینکه دولت در این نوع از توسعه دخالت داشته باشد. با این حال، دولت می‌تواند نقش تسهیلگر و مشوق را برای شکل‌گیری این نهادها داشته باشد و از آنها برای توسعه استفاده کند.

یادداشت‌ها

1. Hometown Associations (HTAs)

2. remittances

۳- نمایش گاوچران‌ها که در آن مهارت‌های خود مانند کمنداندازی، اسب سواری و غیره را نشان می‌دهند.

4. Non Government Organizations

منابع

استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۸۵)، *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌های مبنايي رویه‌ها و شیوه‌ها*. ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
 رضوانی، محمدرضا و رجایی، عباس (۱۳۸۶)، «مهاجران و نقش آنها در توسعه و عمران روستایی: مطالعه موردی دهستان رامشه در شهرستان اصفهان». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۳.

فکوهی، ناصر (۱۳۸۳)، *انسان شناسی شهری*. تهران: نشر نی.
 کاکرین، آلن (۱۳۸۷)، *سیاست‌های شهری رویکردی انتقادی*. ترجمه عارف اقوامی مقدم. تهران: آذرخش.

Azad, Abul Kalam (2004), "Migrant workers remittance: Can it be a source of finance for micro-enterprises development in Bangladesh?". *Asia-Pacific Regional Micro Credit Summit Meeting of Councils*, 16-19 February. Dhaka: Bangladesh.

Caglar, Ayse (2006), "Hometown associations, the rescaling of state spatiality and migrant grassroots transnationalism". *Global Networks* Vol.6, No.1. Also Available on: <http://www3.interscience.wiley.com/journal/118600083/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>.

Fox, Jonathan and Bada ,Xochitl (2008), "Migrant organization and hometown impacts in rural Mexico". *Journal of Agrarian Change*. Vol. 8, Nos. 2 and 3. pp. 435- 461.

Gordon, Dan (2006), "Local heroes: How Mexican immigrants improve living conditions back home?". *Grassroots Development Journal of Inter-American Foundation*. Vol. 27, No. 1.

Lopez, Felipe H.; Escala-Rabadan, Luis and Hinojosa-Ojeda, Raul (2001), *Migrant Associations, Remittances, and Regional Development between Los Angeles and Oaxaca*. Los Angeles: Mexico, North American integration and Development Center School of Public Policy and Social Research, University of California.

Orozco, Manuel (2003), "Hometown associations and their future partnership: New development opportunities?". *Inter-American Dialogue*. Washington,D.C.: United States Agency for International development.

-
- Orozco, Manuel (2004), "Mexican hometown associations and development opportunities". *Journal of International Affairs*. Vol. 57, No.2.
- Rivera-Salgado, Gaspar (2006), "Mexican migrant organizations", in Xochitl Bada , Jonathan Fox and Andrew Selee (Eds.), *Invisible No More Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Washington, D.C. : Woodrow Wilson International Center for Scholars. Also available on: www.wilsoncenter.org/mexico
- Vargas-Lundius, Rosemary (2004), "Remittances and rural development in Latin America and the Caribbean: An IFAD perspective. Available on: <http://www.ifad.org/events/gc/27/roundtable/pl/discussion.pdf>
- Zabin, Carol and Escala Rabadan, Luis (1998), *Mexican Hometown Associations and Mexican Immigrants Political Empowerment in Los Angeles*. Los Angeles: The Aspen Foundation's Non-Profit Sector Fund-California Program.